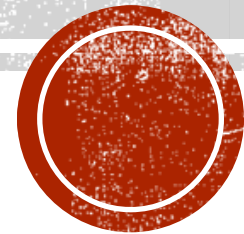

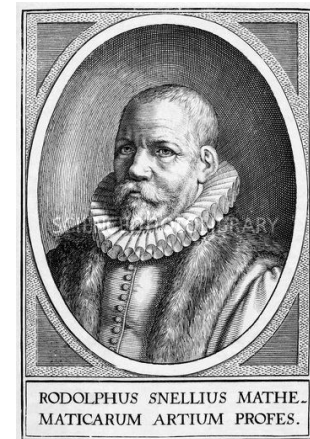
KOLMIO MITTAUS

Vähän historiaa ja matemaattista perustaa

KOLMIOMITTAUKSEN TAUSTAA

- Antiikista tietoja mm. Maan koon ja pyramidin korkeuksien määrittämisestä
- Modernin maanmittauksen kehitys Hollannissa 1600-luvulla (Snellius)
  - geodeettinen kartoitus
  - aluksi myös maapallon muodon selvittäminen
- Suomessa kolme merkittävää vaihetta
  1. Maupertuis`n retkikunta Tornionjokilaaksoon 1736-37
  2. Struven ketju (1816-1855, Suomessa 1830-1852)
  3. Suomen I luokan kolmioverkko 1919-1987

MAUPERTUIS`N RETKIKUNTA

- 1600-luku: kiista onko maapallo litistynyt, ja jos on, niin onko navoilta (Newton) vai päiväntasaajalta (Cassini&Descartes)
- Ranskan tiedeakatemia lähetti retkikunnat päiväntasaajalle Peruun ja napapiirille Tornionjokilaaksoon (20.6.1736-9.6.1737)
- Tavoitteena mitata yhden asteen meridiaanin (eli pituuspiirin) kaaren pituus molemmissa paikoissa

Teoriassa pituus $\frac{40008 \text{ km}}{360^\circ} = 111,13 \text{ km}/^\circ$

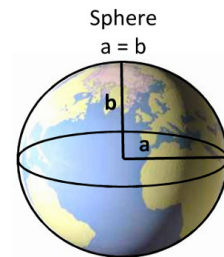
Retkikuntien tulos:

Tornionjoki 111,9 km

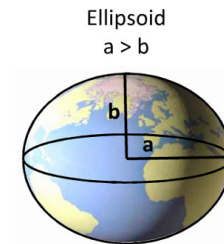
Peru 111,2 km

→ Maa litistynyt navoilta

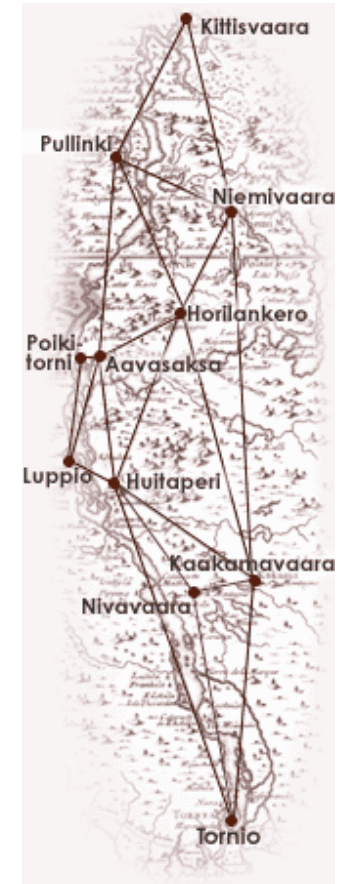
- Retkikunnan matkalla monia vaikutuksia tieteessä ja kulttuurissa

a = Semi major axis
b = Semi minor axis

$\frac{a-b}{a}$ = flattening

STRUVEN KETJU

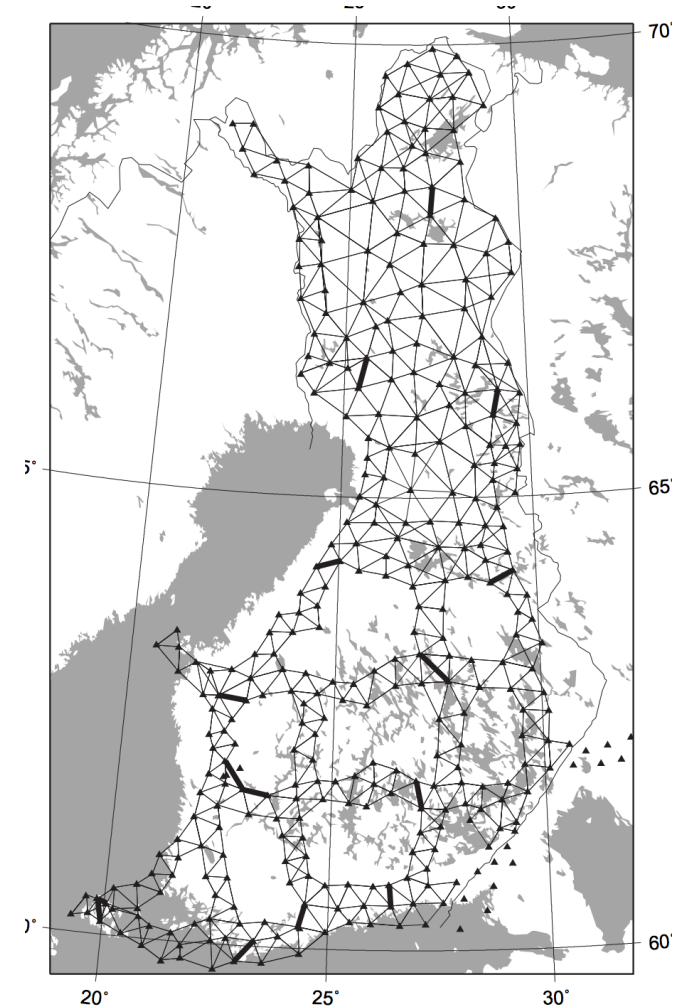
- saksalainen G.W. von Struve (1793-1864) ja virolainen Carl von Tenner (1783-1859)
- mittaukset 1816-1855 Mustamereltä Jäämerelle
- 2820 km, 265 mittauspistettä (tornia)
- Mittausyksikköinä toiste (1 toiste = 1,949 m) ja gooni (400 goonia = 360°)
- tavoitteet Maan muodon tarkentaminen ja paremmat kartat (tiede ja politiikka)
- Suomessa mittaukset 1830-1852, Keski-Suomen alueella 6/1834 - 7/1835
  - Keski-Suomessa 14 mittauspistettä (mm. Oravivuori, Vaaterinvuori, Roninmäki, Laajavuori, Multamäki)
- Ketjusta maailmanperintökohde 2005, Suomessa 6 pistettä (mm. Oravivuori)

I LUOKAN KOLMIOMITTAUKSET

- toteutettiin 1919-1987
- kattoivat lopulta koko Suomen, 340 mittauspistettä
- toimi pohjana koko Suomen peruskartastolle
- tornit värjivät maisemaa koko 1900-luvun ja niiden jäänteitä voi vieläkin nähdä ainakin Lapissa
- Jäi tarpeettomaksi pian valmistuttuaan satelliittipaikannuksen vuoksi

TAUSTALLA OLEVA MATIKKA

- Sinilause

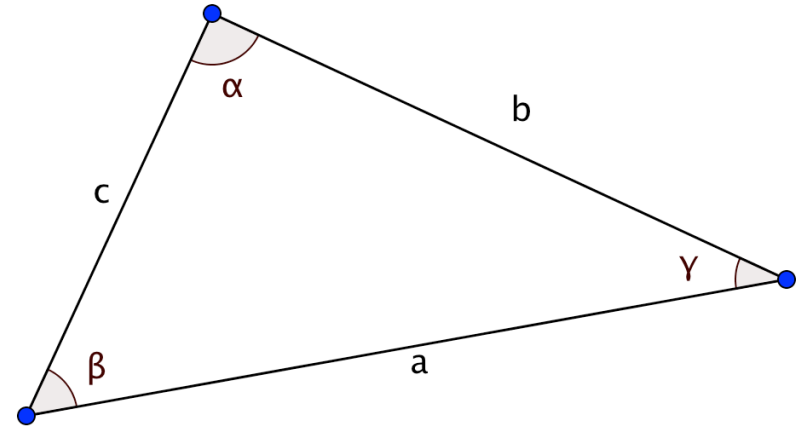
$$\frac{a}{\sin\alpha} = \frac{b}{\sin\beta} = \frac{c}{\sin\gamma}$$

- Kosinilause

$$c^2 = a^2 + b^2 - 2ab\cos\gamma$$

(erikoistapauksena Pythagoraan lause)

- Lisäksi paljon tähtitiedettä ja teknisiä laitteita

MITÄ MITTIIN JA LASKETTIIN

- Aluksi maastoon tehtiin perusviiva (Struvessa 3 Suomessa olevaa perusviivaa)
- Pituus tyypillisesti 1-3 km, tarkkuus ± 2 mm
- Mittaus jäykällä, kalibroituilla tangoilla (Struve), myöhemmin ns. invarlangoilla
- Perusviivan molemmista päistä tuli olla näkymä ainakin kahteen mittaustorniin

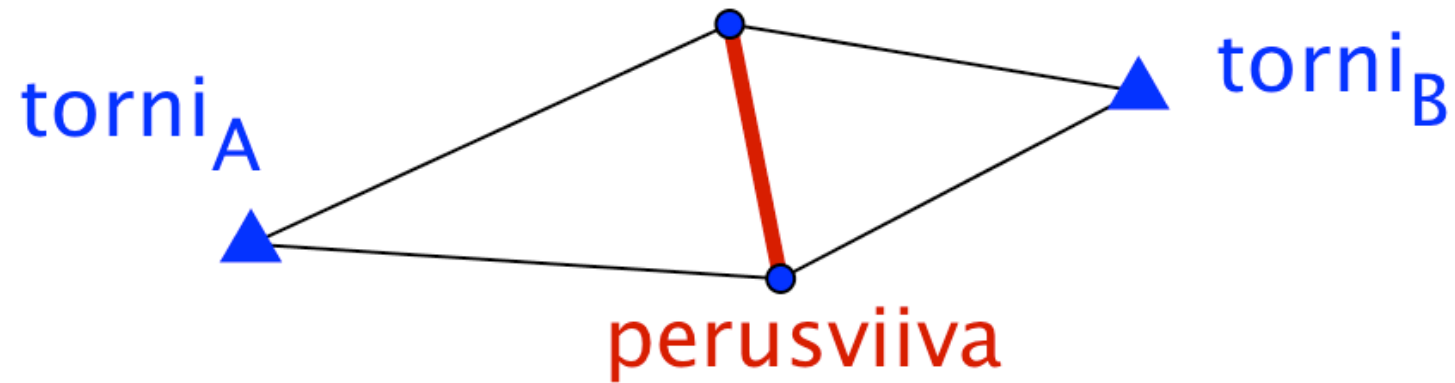
MITTAUKSEN MALLINNUS

- Tästä siis aloitettiin

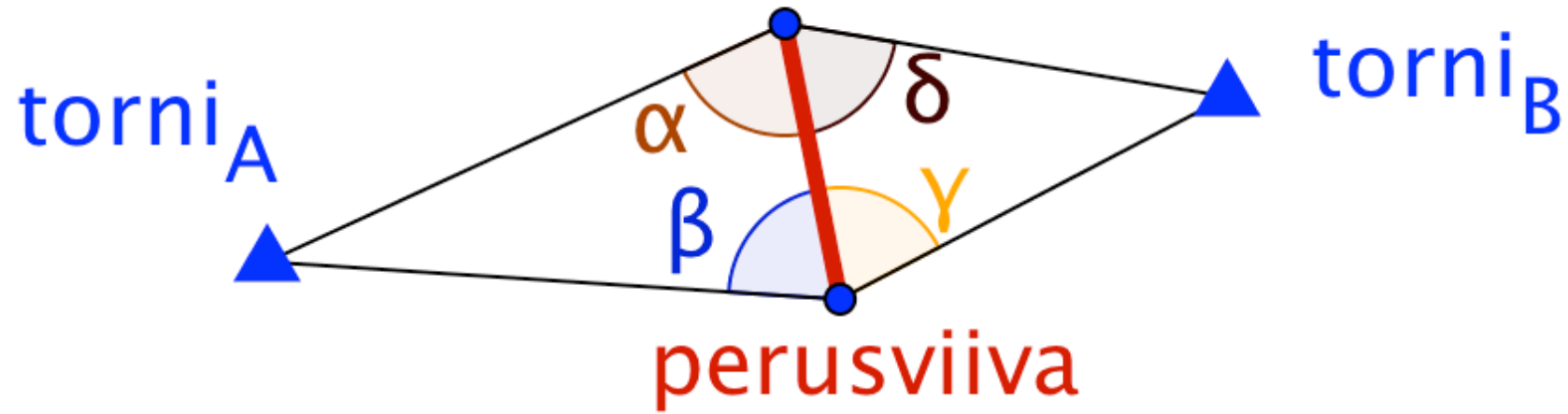

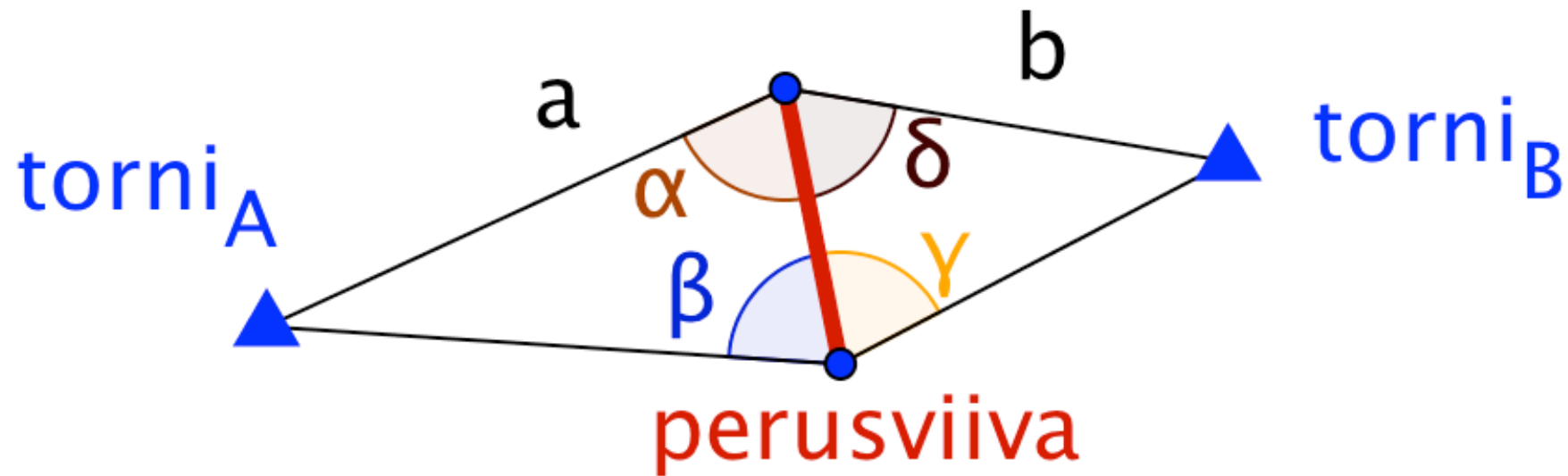
- Ja varmistettiin näkymä perusviivan päistä torneihin A ja B.

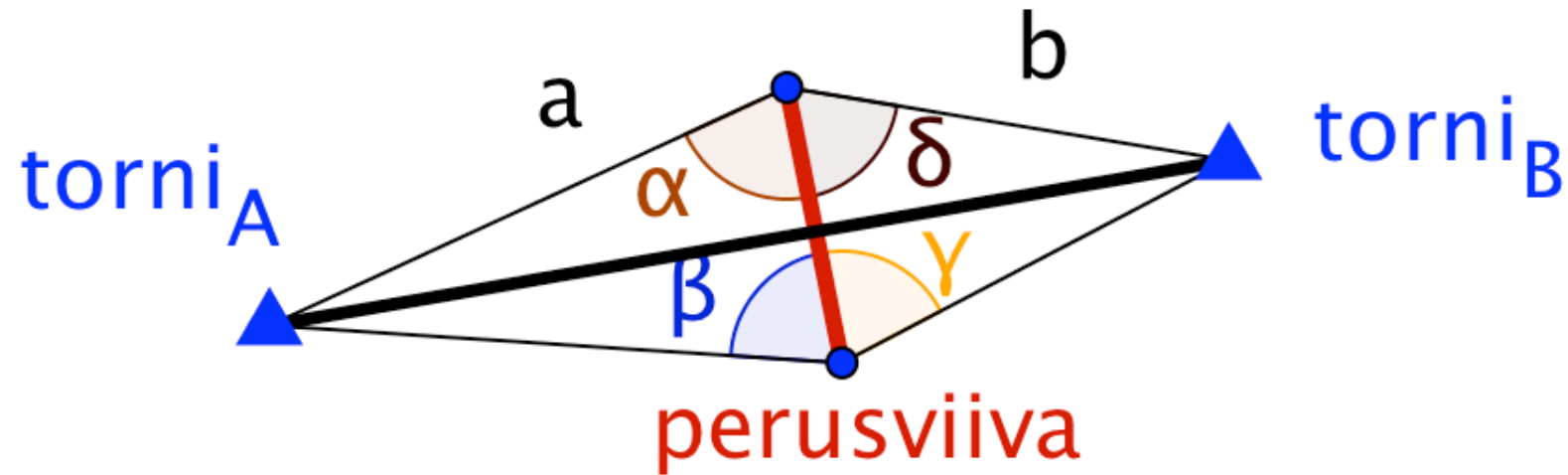
- Mitattiin kulmat perusviivan ja tornien välillä

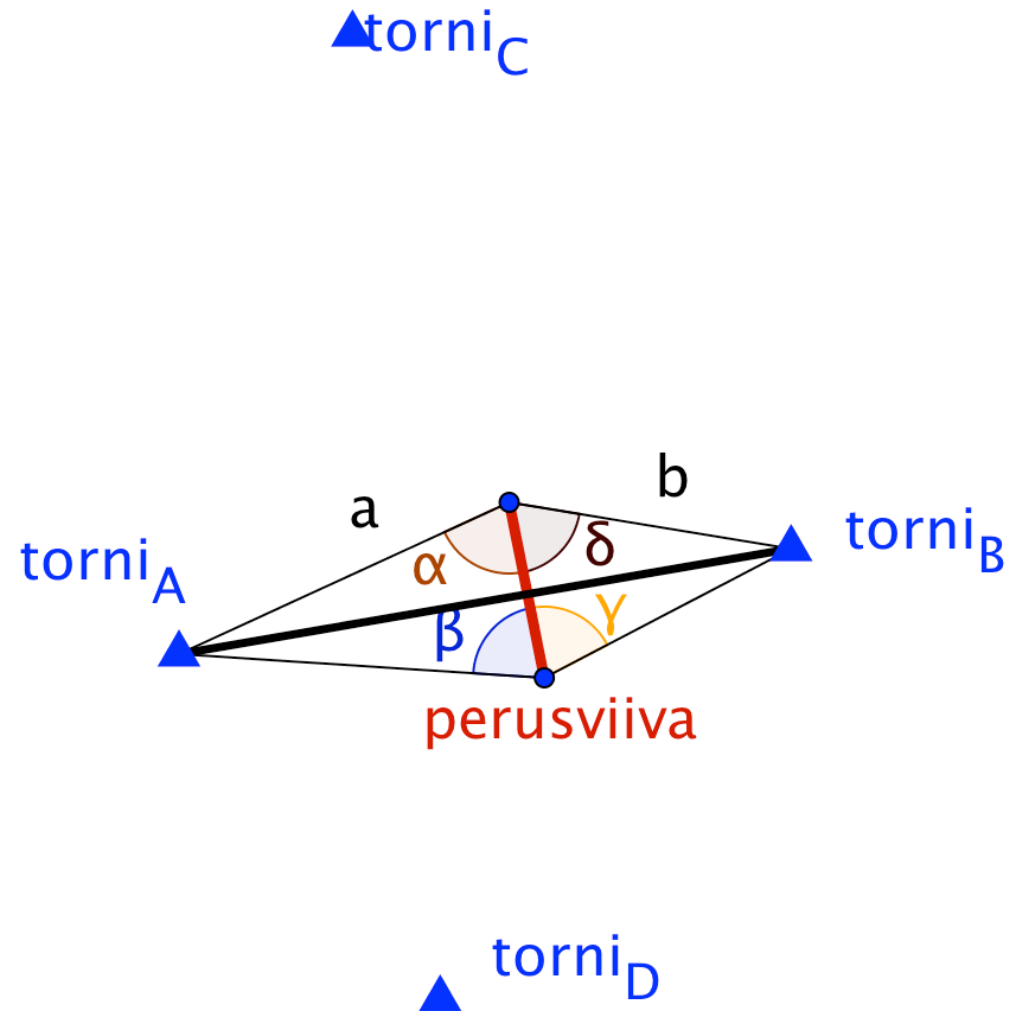
- Tämän jälkeen lasketaan perusviivan ja tornien väliset etäisyydet a ja b käyttämällä sinilausetta

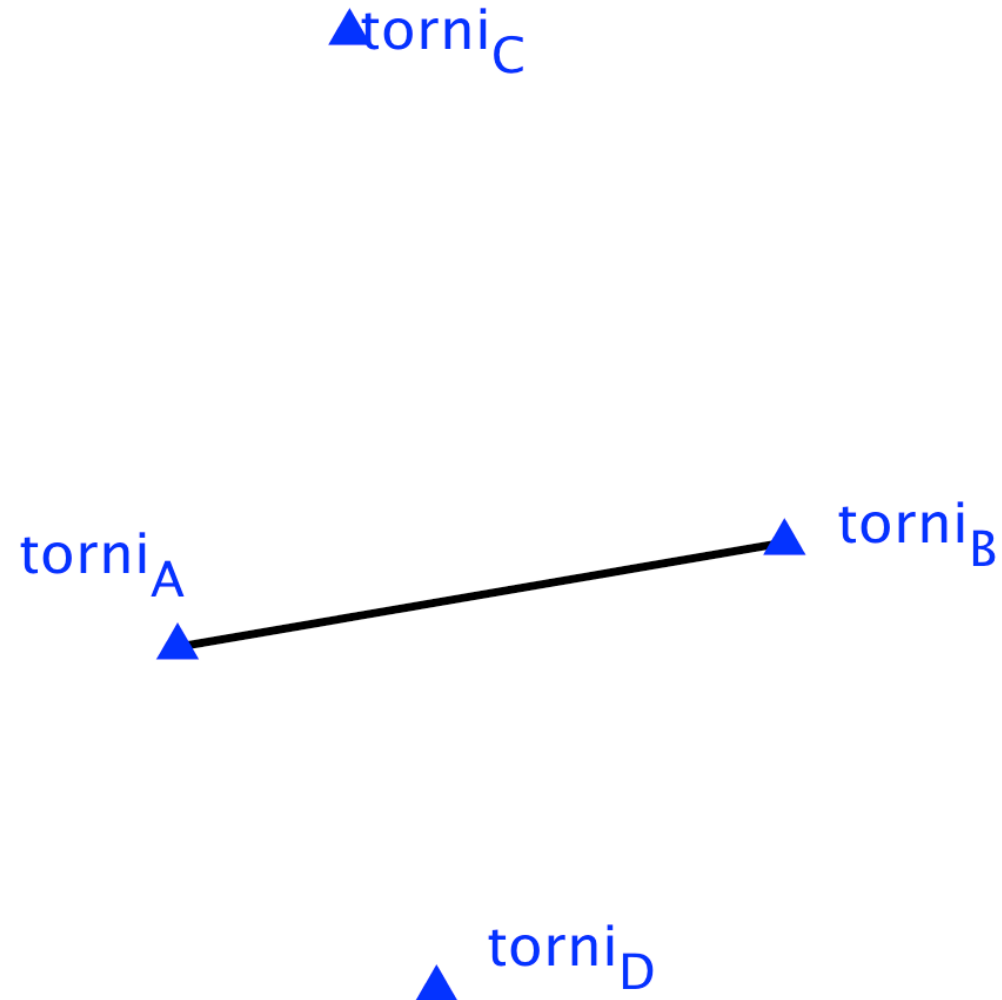
- Ja edelleen tornien A ja B välinen etäisyys kosinilauseella. Tämä etäisyys Struvesta tyypillisesti 20-50 km.

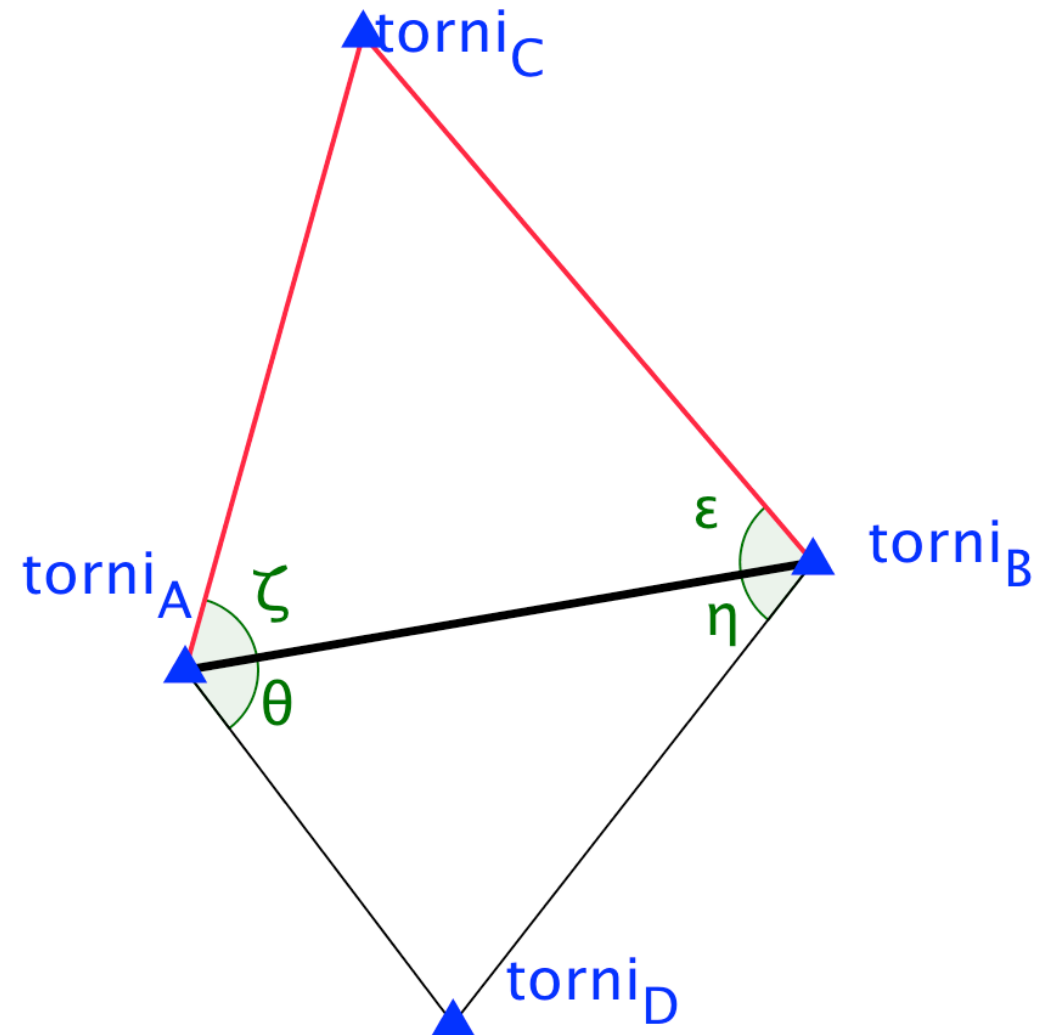
- Tämän jälkeen otetaan mukaan kaksi muuta tornia C ja D, joihin on näkyvyys torneista A ja B

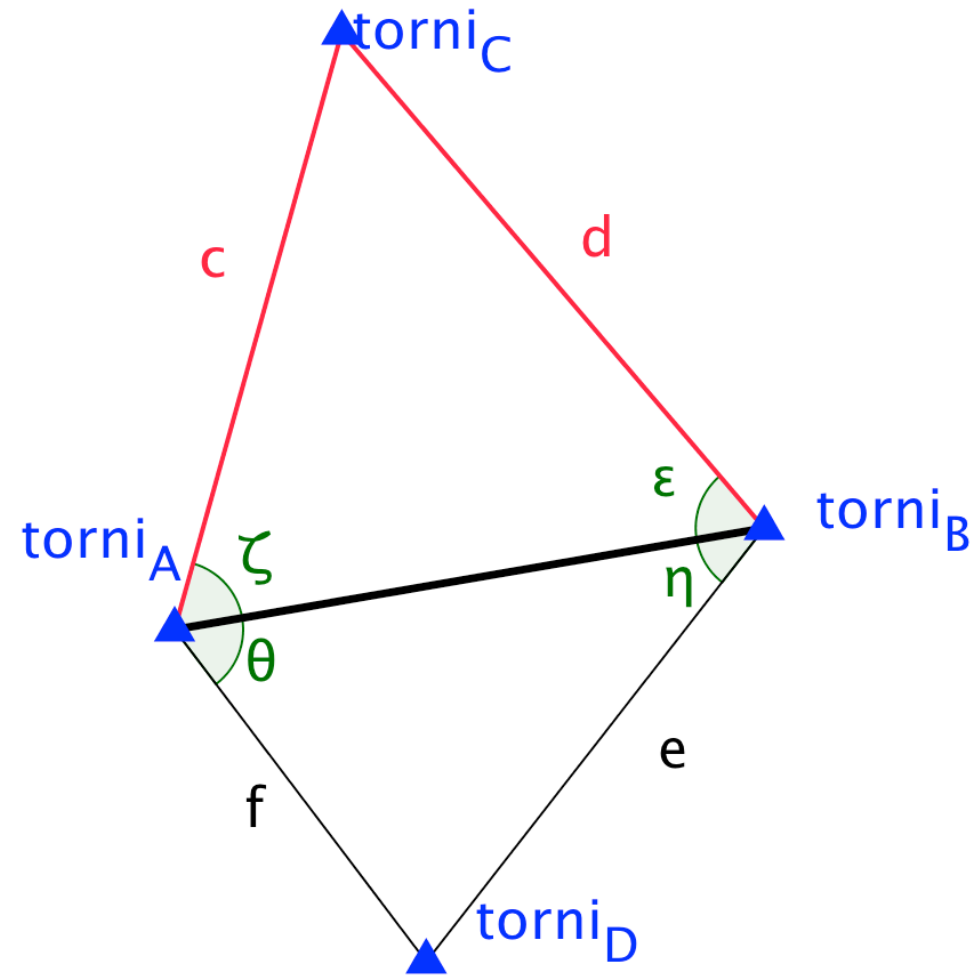
- Hävitetään häiritsevät apuviivat ja kulmat sekä perusviiva. Nyt tiedetään siis tornien A ja B välinen etäisyys

- Ja mitataan kulmat tornien välillä

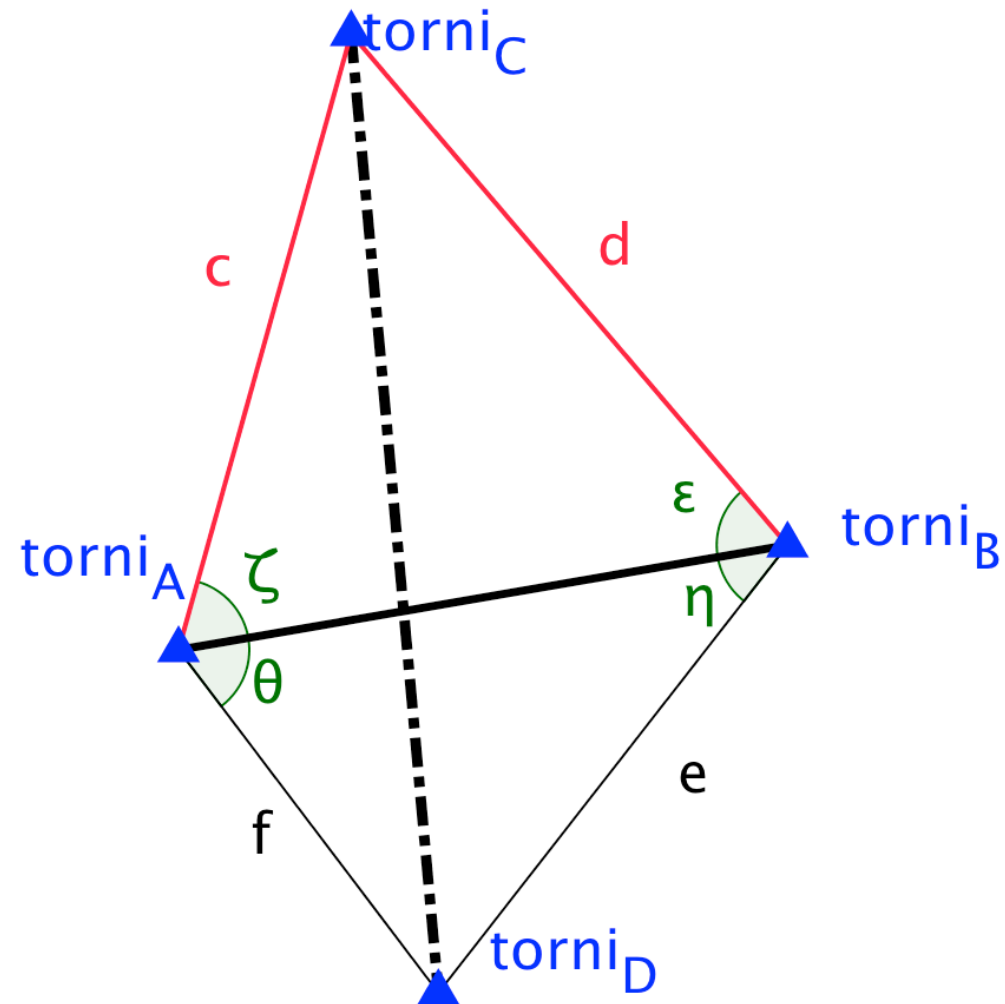

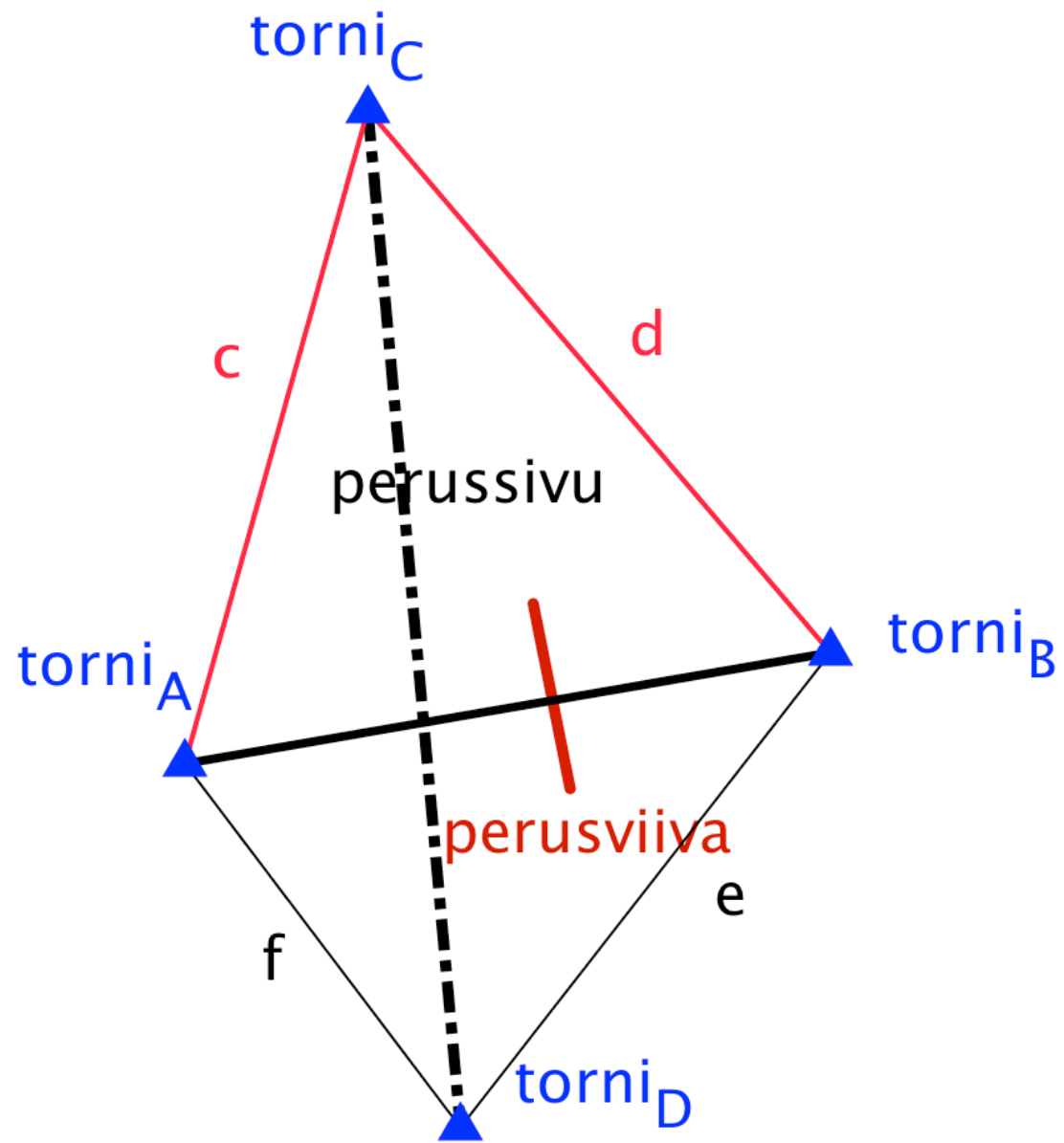
- Tämän jälkeen lasketaan ja tornien väliset etäisyydet käyttämällä sinilausetta

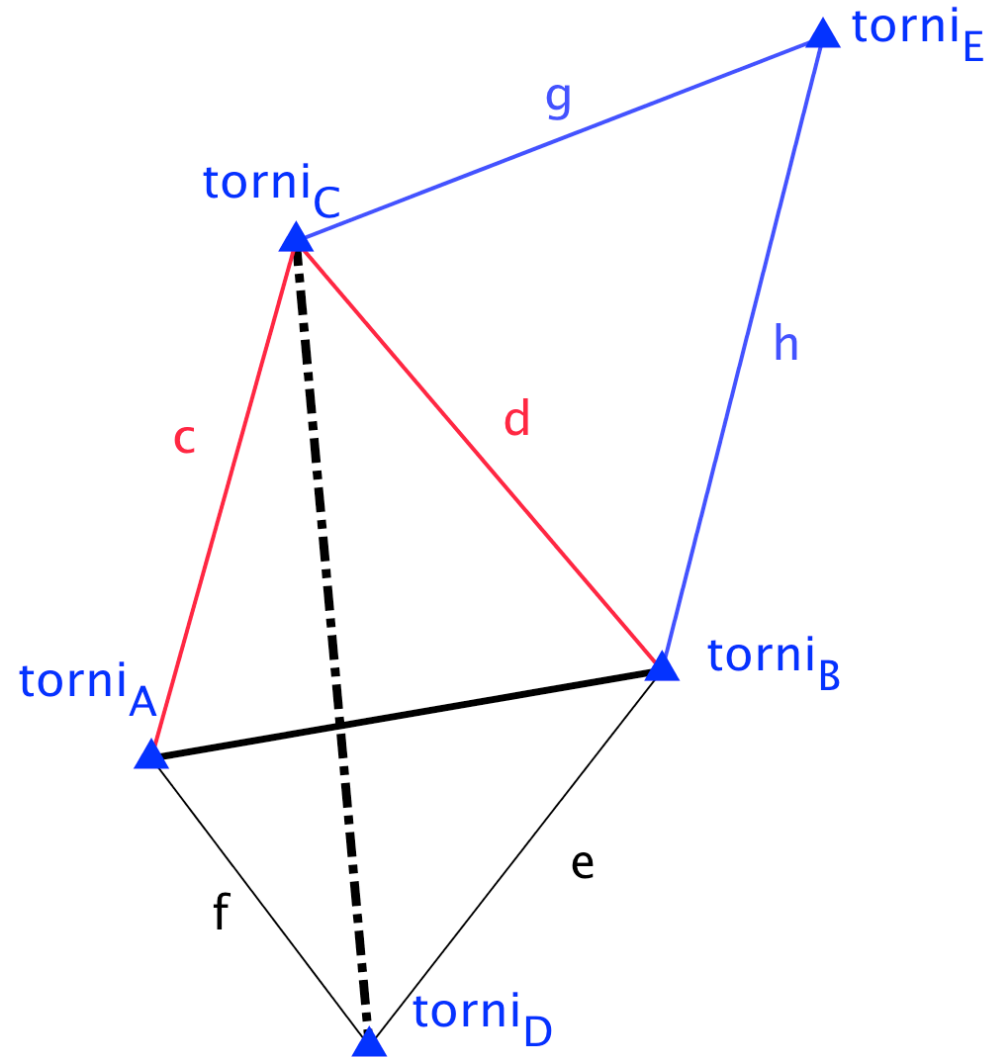

- Ja edelleen tornien C ja D välinen etäisyys kosinilauseella. Tätä kutsutaan perusviivasta johdetuksi perussivuksi

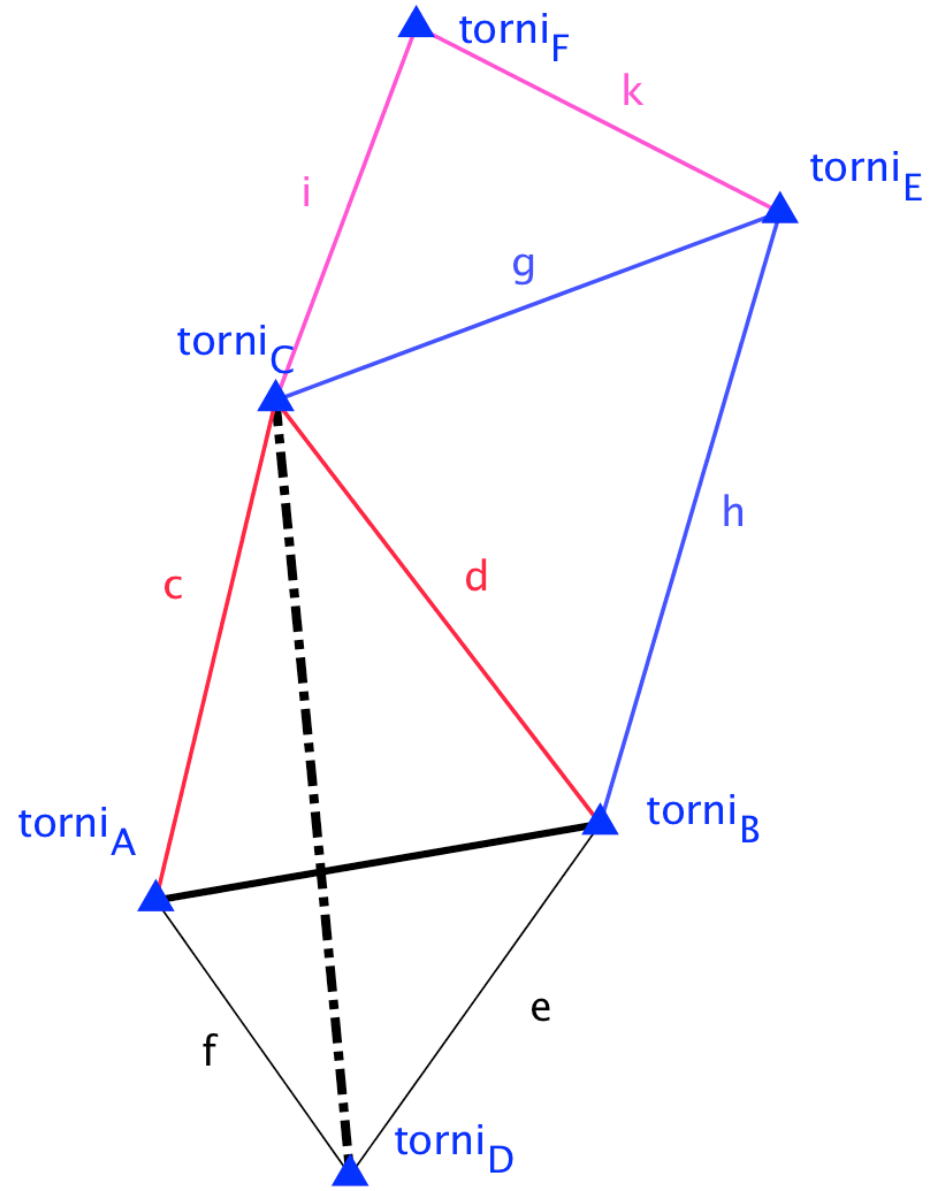

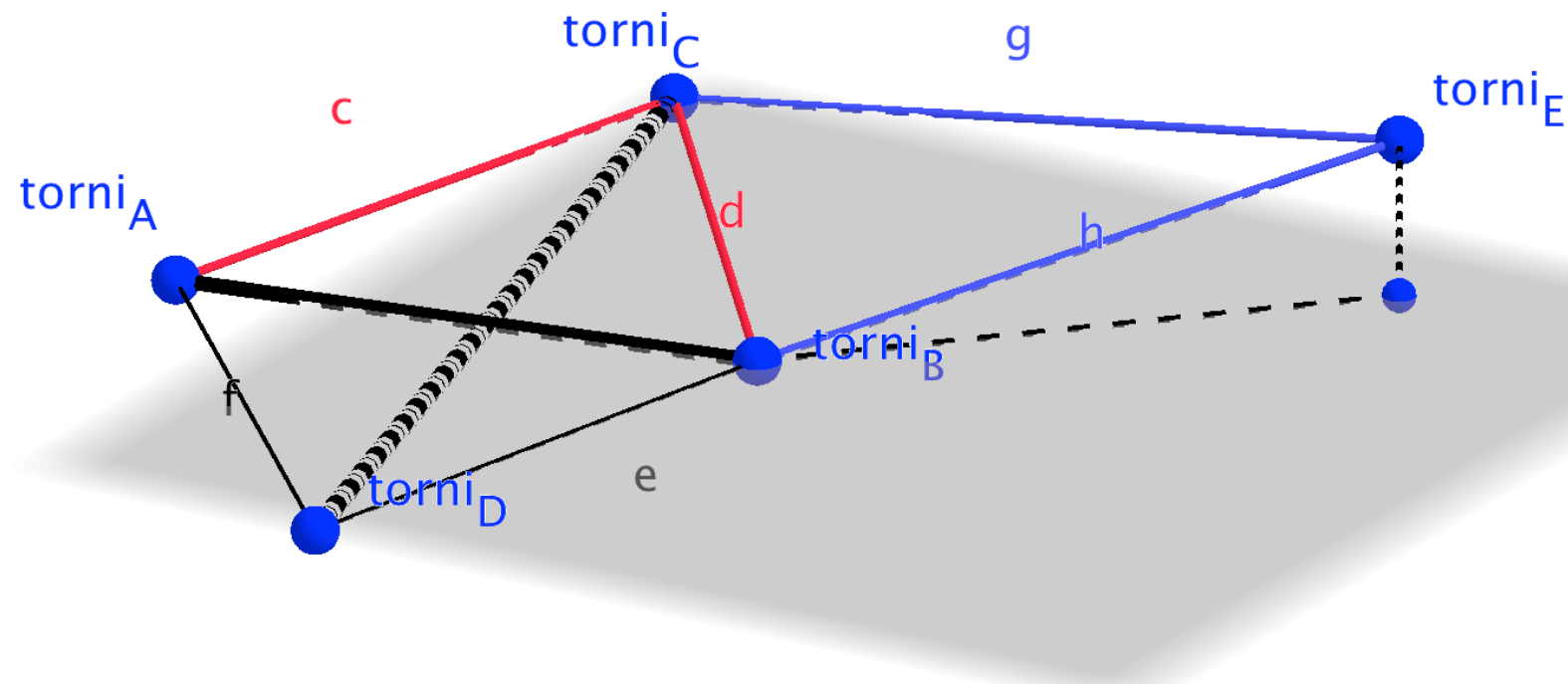
- Samoin voidaan ketjuun liittää seuraava torni E mittaamalla kulmat torneista B ja C ja laskemalla etäisyydet g ja h sinilauseella

- Ja edelleen torni F. Nyt voidaan tehdä myös varmennusmittauksia, jos torni F nähdään myös muista torneista kuin C ja E.

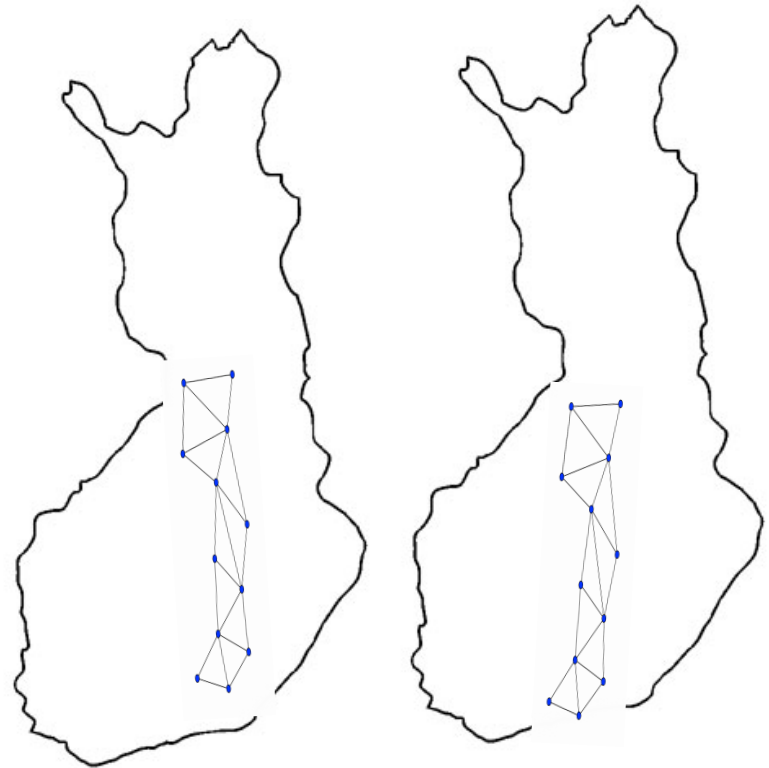
- Kolmion kärkipisteet olivat eri korkeustasossa eli ne piti vielä projisoida samaan tasoon.

TÄHTITIEEELLISET MITTAUKSET

- Käytettiin tunnettuja tähtiä ja niiden sijainteja tähtitaivaalla
- Saatiin sijoitettua kolmioverkko Maan pinnalle oikeaan paikkaan ja asentoon
- Struvessa tähtitieteellinen paikannus tehtiin Suomessa kolmessa pisteessä

**Kiitos mielenkiinnosta ja
antoisaa retkeä
Oravivuorelle!**

